

Bouwen aan een wereldwijze praktijk

Auteur

Wereldwijd onderwijs is leren van en voor het leven. Het kindcentrum als oefentuin voor het echte leven, doordat kinderen en professionals samen een wereldwijze praktijk opbouwen, zoals een camping of een klusbedrijf. Maar waarom zouden we al die moeite doen? Wat leren kinderen in zo'n wereldwijze praktijk? En hoe pak je dat aan in je eigen groep?

In de groep van juf Rozanne bouwen twee kinderen aan een zwembad. De grote blokken worden nauwkeurig op elkaar gemetseld om te voorkomen dat het zwembad gaat 'leken'. Al tellend zorgen de kinderen ervoor dat de lange zijdes precies even lang worden. Dan is het tijd voor het water. Blauw moet het zijn, natuurlijk. Samen met de juf halen de kinderen blauw papier in het papierhok om hun zwembad echt af te maken.

Spel dat boeit

In het voorbeeld hierboven lees je hoe de kinderen in de groep bij juf Rozanne geboeid werken aan hun zwembad. Van binnenuit gemotiveerd bouwen ze zo precies mogelijk. Er wordt geteld en gemeten en er is aandacht voor de kleinste details. Die betrokkenheid komt niet uit de lucht vallen.

Het zwembad hoort bij de camping die eerder al stap voor stap samen met de kinderen is opgebouwd. Op een dag ontdekken de kinderen die vanuit de huishoek naar de camping gaan, dat er zwemspullen in hun koffer zitten. Maar waar moeten ze dan gaan zwemmen? Na afloop van de speelwerktijd wordt dit probleem in de kring besproken. Samen bedenken de kinderen dat er in de bouwhoek wel plaats is voor een zwembad. Daar kunnen ze vanuit hun tent naar toe gaan om te zwemmen. En zo gaan de twee bouwers de volgende dag enthousiast aan de slag.

Hoe kom je nou in je thema tot wereldwijze praktijken zoals een camping met een zwembad? Het antwoord op die vraag ligt voor de hand: school is onderdeel van de wereld. Hanegraaf stelt in haar onderzoek: Kansen liggen voor het grijpen om die wereld binnen te halen en die wereld in te stappen. Dat vraagt om professionals met een open, nieuwsgierige blik naar buiten, die zich bewust zijn van de actualiteit voor kinderen. Wat houdt hen bezig? Wat is voor hen van betekenis? (Hanegraaf, 2022)

Gedownload van [HJK-online.nl](https://hjk-online.nl) op 27-06-2026. © HJK-online, jaargang 51 (8), nummer 8, april 2024, pp. 30

Het draait er dus om dat je als professional in het onderwijs oog hebt voor dat wat de kinderen in jouw groep boeiend (gaan) vinden. Denk bijvoorbeeld aan het thema post: wanneer je met jouw groep aan de slag wilt gaan met brieven schrijven en kaartjes bezorgen, kunnen kinderen zich daar vaak maar weinig bij voorstellen. Bouw je in plaats daarvan samen met hen aan een wereldwijze praktijk rondom pakketpost, dan is er veel meer te halen in de actuele wereld van de kinderen. Je kunt je voorstellen hoe een kind aandachtig meekijkt bij de balie van de supermarkt om daarna – terug op school – te gaan spelen hoe de barcode gescand wordt en de ID-kaart gecontroleerd. Hoe het pakketje overhandigd wordt aan de klant en welke taal de klant en de medewerker daarbij gebruiken.

Hoe verbind je die echte wereld?

- Ben je bewust van de actualiteit van de kinderen.
- Maak gebruik van echte, herkenbare materialen.
- Breng experts van buiten binnen, of ga samen de wereld in.
- Zoom in op rollen, taal en handelingen zoals ze zijn 'in het echt'.

Echte materialen

In de groep van juf Rozanne komen de kinderen op het idee om een zwembad te gaan bouwen, doordat ze in hun koffer echte zwemspullen aantreffen. Brandwijk zegt in haar onderzoek: We zien dat kinderen met echte materialen langer en intensiever spelen en handelingen uitvoeren die meer overeenkomstig zijn met de maatschappelijke bedoelingen (Brandwijk, 2005). Kinderen herkennen immers de materialen uit de echte wereld en kunnen daardoor de handelingen en taal die erbij horen echter naspelen.

Leren voor het leven

Door de echte wereld als inspiratiebron te gebruiken, kom je dus eenvoudig op ideeën voor een wereldwijze praktijk binnen je thema. Een wereldwijze praktijk bouw je vervolgens samen met de kinderen op. Janssen-Vos en Van der Meer onderzochten dit en stellen: Betrokkenheid en leermotivatatie bij kinderen nemen toe als er langer met een spelverhaal doorgegaan mag worden. Spelverhalen verdiepen zich door meerdere activiteiten en meerdere perspectieven aan het spel te verbinden. Samen met kinderen systematisch spelverhalen opbouwen over een kortere of langere periode, noemen we thematiseren. Anders dan bij het werken in een thema staat niet het onderwerp centraal. Het gaat om de verhalen en de samenhangende betekenisvolle activiteiten die de verhalen van de kinderen verbinden (Janssen-Vos en Van der Meer, 2017).

Hoe bouw je samen met kinderen een wereldwijze praktijk op?

1. Verkennen (één of twee weken): ontwerp boeiende startactiviteiten waarmee je een basis legt van gedeelde ervaringen, kennis, vragen en ideeën waar jullie op verder kunnen bouwen.
2. Plan maken (één of enkele dagen): ontwerp activiteiten om samen met kinderen tot plannen te komen. Zoals:
 - brainwriting
 - ideeën en vragen ordenen
 - criteria bepalen
 - taken, rollen of onderwerpen verdelen
 - een tijdsplan maken
3. Doen (twee tot vijf weken): geef impulsen in de wereldwijze praktijk. Zoals:
 - voordoen
 - meedoen
 - structuur aanbrengen
 - problemen of vragen stellen
 - nieuwe materialen aanreiken
 - nieuwe kennis en vaardigheden aanreiken
4. Vertragen (ongeveer één week): rond samen het thema af. Bijvoorbeeld door:
 - successen te vieren
 - ouders uit te nodigen
 - te delen en te presenteren
 - trotswerk te bewaren

Bron: Kwaliteitskaart IK Ontwikkel Wereldwijs

Maar hoe doe je dat dan: thematiseren? Hoe bouw je samen met kinderen zo'n wereldwijze praktijk op in je eigen groep? Juf Rozanne startte het thema door de eigen ervaringen van de kinderen over 'op vakantie gaan' op te halen. En door gebruik te maken van de actualiteit na de meivakantie: "Ik wou dat het al zomervakantie was, want dan ga ik naar de camping!". Als vanzelf ontstaat het idee om een camping op te gaan zetten in de eigen groep. Kinderen verkennen in boeken, filmpjes en tijdens een bezoek aan een echte camping hoe zo'n kampeerterrein eruit ziet en wat er allemaal te doen is. In de groep start het opbouwen van het spel bij de balie waar de gasten kunnen inchecken. Iedere dag groeit het spel doordat juf Rozanne meespeelt en voorspeelt en zo handelingen en taal toevoegt (zie kader 2). Daarnaast is er volop ruimte voor de ideeën van de kinderen zelf. Vanuit eigen ervaringen tijdens vakanties, of vanuit spontane plannen drukken de kinderen hun stempel op de inrichting en het spel op de camping. Van Oers (2017) schrijft daarover: Elke praktijk biedt volwassen rolmodellen, maar legt het handelen van nieuwkomers daarmee niet noodzakelijk vast: de invloed van een praktijk wordt gekleurd door de interpretatie van die omgeving door de deelnemers zelf.

Op die manier wordt leren vanuit spel: leren voor het leven. Kinderen ervaren dat zij invloed uit kunnen oefenen op hun omgeving, door betrokken en actief deel te nemen. Dat zijn ervaringen waar ze later als volwassenen nog wel eens veel aan zouden kunnen hebben.

Jezelf in de wereld leren kennen

Hanegraaf stelt in haar onderzoek: In scholen die de omgeving gebruiken als methode, krijgt onderwijs vanzelf betekenis. Dan zie je burgerschapsonderwijs in de meest pure vorm. Dan leert jong van oud en oud van jong. Kinderen leren dan de echte wereld kennen en zichzelf tot die wereld verhouden. Zij leren van Meesters van buiten en ontdekken op die manier wat ze zelf te brengen hebben in deze wereld (Hanegraaf, 2022).

En uit onderzoek van De Jong en Mulder blijkt: In spelactiviteiten leer je jezelf kennen en jezelf in de wereld kennen. Door rollen aan te nemen ervaar je welke rol, welke handelingen en welke taal bij jou passen. Hoe 'ben' ik als patiënt? Hoe 'ben' ik als moeder? Hoe vind ik dat ik en anderen zich moeten en mogen gedragen? Kinderen ontwikkelen (levensbeschouwelijke) waarden zoals zorgen voor een ander, respectvol en gelijkwaardig omgaan met elkaar, de betekenis van feesten en rituelen en dat verschillen tussen mensen er mogen zijn (De Jong en Mulder, 2018).

Vertrouwen en vakmanschap

Door als groep een wereldwijze praktijk op te bouwen, krijgt onderwijs vanzelf betekenis en leren kinderen zichzelf – en zichzelf in de wereld kennen. Maar leren kinderen ook de vaardigheden en kennis die ze nodig hebben in die wereld? Hoe zorg je ervoor dat alle kinderen het goede aanbod krijgen? Volgens juf Rozanne gaat het daarbij over vertrouwen en vakmanschap. Ze gaat ervan uit dat alle kinderen willen leren en straalt dat vertrouwen uit in haar begeleiding. In haar groep zijn de hoeken zo ingericht dat er voor ieder kind iets te leren valt, hebben kinderen de ruimte om te kiezen en neemt de juf hun ideeën serieus. Door de leerlijnen goed te kennen en mee te doen in het spel van de kinderen, krijgt zij prima in beeld wat een kind al lukt en wat een volgend stapje in zijn ontwikkeling is. En daar stuurt zij vervolgens op aan.

Wereldwijs

Gedownload van HJK-online.nl op 27-06-2026. © HJK-online, jaargang 51 (8), nummer 8, april 2024, pp. 30

Kinderen leren ontzettend veel van wereldwijd onderwijs. Samen de wereld ingaan, echte meesters uitnodigen en echte materialen gebruiken, inspireert kinderen om van binnenuit zelf uit te gaan proberen. School wordt een oefentuin voor het echte leven, waarin kinderen steeds preciezer leren lezen, schrijven en rekenen. En waar ze leren: ik doe ertoe! Ik heb iets te brengen in deze mooie wereld.

Hoe speel je mee?

1. Start met vertragen: breek niet meteen in bij het spel, maar kijk en luister met aandacht. Wat zie je de kinderen doen? Wat hoor je ze zeggen?

2. Verken: wat weet je al over de kinderen en hun spel? Welke mogelijkheden zie je? Denk aan:

- manipulerend spel
- eenvoudig rollenspel
- gezamenlijk thematisch rollenspel
- spel als bewuste leeractiviteit

3. Maak een plan: bedenk op welke manier je wilt bijdragen aan dit spel. Denk bijvoorbeeld aan:

- voordoen of voorspelen
- samen een spelplan maken
- meespelen als speelmaatje
- meespelen als regisseur of souffleur
- in de buurt blijven of juist weggaan

4. Sluit aan bij het spel van de kinderen en bouw erop voort. Voeg handelingen, taal en/of materialen toe. Speel mee en geniet samen!

Bron: Activiteitenkaart spelen – IK Ontwikkel Wereldwijd

Mediatips

- Volg Patrick Postma op zijn sociale media kanalen. Daar lees je hoe deze meester-verbinder prachtig onderwijs maakt van praktijken uit de echte wereld.
- HJK: Materialen doen ertoe! <https://www.hjk-online.nl/spelen/materialen-doen-ertoe/>

Literatuurlijst

- Spelen en leren op school, Marjolein Dobber & Bert van Oers, 2018 – Hoofdstuk 6: Het spel dat burgerschap heet
- Onderwijs van binnenuit, Nicole Hanegraaf, 2022
- Tijdschrift Zone, Bert van Oers Jaargang 17, 2018, nr. 2 artikel 'de sociaal culturele praktijk'
- Tijdschrift HJK, Didy van Brandwijk: Met echte spullen speel je beter! 2005
- Basisontwikkeling voor peuters en de onderbouw, Frea Janssen-Vos en Levineke van der Meer, 2017